

شادی در زندگی؛ هدف یا وسیله؟

شبهه:مهم‌ترین هدف در زندگی ما، رسیدن به شادی‌است؛نه چیز دیگر. انسان، چه مذهبی باشد و چه غیرمذهبی، باید شادی خویش را رسیدن به شادی قرار دهد (دالایی لاما، اشو و…).

پاسخ: ۱.اولین پرسش از مدعیان چنین مطلبی، این‌است که اساساً شادی چیست؟اگر مقصود از شادی، همان لذت است که لذت، امری موقت، متعوت، محدود و گذرانی و چنین چیزی نمی‌تواند هدف کلیت زندگی انسان باشد؛ زیرا در این صورت، میان هدف زندگی انسان واهداف زندگی دیگر حیوانات، تفاوتی نخواهد بود.اگر شادی به معنای رضایت خاطر است، پرسش این است که اساساً رضایت خاطر چیست و از چه چیز، چگونه و به چه روشی به دست می‌آید؟چه بسا انسان از خرافه‌ها و دروغ‌ها و برخی رفتارهای نامطلوب، احساس رضایت خاطر پیدا کند؛ آیا می‌توان گفت که چنین رضایت خاطرهایی، همان هدف زندگی است؟ در مقابل، ممکن است برخی از افراد، با آگاهی از برخی از حقایق یا روبرو شدن با آن حقایق، خشنود نباشند؛ آیا چنین افرادی، از هدف زندگی دور شده‌اند؟

۲.شادی، به خودی خود، هدف برای انسان‌ها امری مطلوب، اما مطلوب عرضی و وابسته است؛ نه مطلوب نهائی. شادی، مطلوب متوسط و نوعی ابزار برای اهداف اصلی‌تر و اصیل‌تر انسان است.اگر شادی، هدف زندگی باشد، آنگاه رسیدن به شادی از طریق خاصی، موضوعیت ندارد و انسان‌ها می‌توانند بدون آنکه پنج اخلاقی و معنوی زیستن را تحمل کنند، با روش‌هایی مانند مصرف مواد مخدر و مانند آن، به شادی دست پیدا کنند و در عین حال، انسان‌های کامل، موقف و سعادت‌مندی هم باشند؛چون در هر صورت، به هدف زندگی دست پیدا کرده‌اند!

تنها مسیری که انسان را به شادکامی، آرامش و رضایت مطلق (از هر قید زمانی، مکانی، موضوعی و مانند آن) می‌رساند، حرکت به سوی خدایی است که سرچشمه مطلق این امور است.

۳.لحاظ روان شناختی، هدف قرار دادن شادی برای زندگی، امری ویرانگر است و به نشادی و ناراضیاتی بیشتر انسان منجر می‌شود؛ زیرا کسی که برای رسیدن به آرامش و شادی تلاش می‌کند و کمتر به آن دست می‌یابد، همین تاکی، او را ناآشنا تر و ناراضی‌تر می‌کند.

۴.هدف دلستن شادی برای زندگی، موجب از دست رفتن بسیاری از فضائل و خصال اخلاقی و اهداف ارزشمند و بی‌ارزش شدن بسیاری از ارزش‌های اصیل در زندگی انسان خواهد شد. تحصیل بسیاری از فضائل اخلاقی، مانند فداکاری، وفاداری، سخاوت، پاکدامنی و مانند آنها، مستلزم چشم‌پوشی انسان از برخی از لذت‌ها و شادی‌ها و تحمل برخی از تلخی‌هاست.

۵. ممکن است مقصود برخی از کسانی که شادی، آرامش و رضایت خاطر را هدف زندگی معرفی می‌کنند، شنادی، آرامش و رضایت خاطر جودان باشد.اگر مقصود این است، باز هم این امور، هدف زندگی نیستند؛ بلکه نتیجه نوع خاصی از زندگی هستند.بنابراین، هدف زندگی، چیزی است که رسیدن به آن، با شادکامی، رضایت خاطر و آرامش ابدی انسان، ملازم است.البته چنین چیزی با مبانی، ارزش‌ها و اصول معنویت‌های سکولار، قابل تطبیق نیست؛ زیرا معنویت‌های سکولار، بر زندگی دنیایی انسان‌ها متمرکزند و به خیال خودشان، برای بهشت نقد دنیایی انسان‌ها نسخه می‌پیچند.شادی‌های دنیایی، چه مادی و چه روانی، موقت، محدود و متوقف بر انبوهی از اعمال و عواملی هستند که انسان را در رسیدن به آن، به زحمت و سختی می‌آفکنند و موجب ناکامی بسیاری از انسان‌ها در رسیدن به خواسته‌ها و آرزوهایشان می‌شوند؛ در حالی که شادی‌های اخروی، مطلق، نامحدود و متوقف بر اراده اهل بهشت هستند (زخرف، آیه ۷۲). جلوه‌هایی از لذت‌ها و آرامش‌های اخروی در دنیا، باید خدا (رعد، آیه ۲۸) قناعت (تحل، آیه۹۷)، یقین (اصول خارج، ص ۳، ص ۱۴۴) و رضایت از تقدیرهای خداوند است (فجر، آیت ۲۷ تا ۳۰).

تنها مسیری که انسان را به شادکامی، آرامش و رضایت مطلق (از هر قید زمانی، مکانی، موضوعی و مانند آن) می‌رساند، حرکت به سوی خدای است که سرچشمه مطلق این امور است. (شوری، آیه ۵، حجر، آیه ۲۱).

شادی مورد ایجاد اسلام

۶.اسلام، هرگونه شادی سالمی را تأیید می‌کند؛ مشروط به اینکه دارای شرایط زیر باشد:

شادی، ابزار تلفیق زندگی با نتیجه برخی از رفتارهای سالم انسان باشد؛ نه هدف و مقصود زندگی.
رفتارهای شادی‌آور، به خود فرد یا دیگران، زبانی نرساند؛
-اعتدال در لذت‌جویی و شادی رعایت شود؛
-جامع‌نگری در لذت‌جویی و شادی، دنبال شود و انسان به دنبال انواع لذت‌های جسمی، عقلی و قلبی باشد؛
-حدود شرعی و اخلاقی در استفاده از شادی، رعایت شود.

•**احمدرضا فامیل دردستی**

نماز، ستون دین و نشانه ایمان و بندگی و اطاعت و تعظیم و تسلیم در برابر خدای یکتا است. در اهمیت نماز همین بس که اگر پذیرفته شود، سایر اعمال عبادی انسان نیز پذیرفته شده و اگر مردود شود، مابقی نیز مردود می‌شود؛ زیرا زمانی نماز به معنای درست و حقیقی آن اقامه می‌شود که انسان در همه ابعاد و ساحات بینشی و رفتاری به جایی برسد که او را در مقام «خاشعین» قرار دهد و با «طن» معتبر لقای پروردگار و مراجعت به سوی او به نماز بایستد و آن را اقامه کند و از آن استعانت جوید.

نماز آثار و نشانه‌هایی را در شخص نمازگزار ایجاد می‌کند که می‌توان از راه آن، نه تنها ارزش و اهمیت نماز را شناخت، بلکه نمازگزار مورد نظر قرآن را از مدعی آن بازشناخت. در مقاله حاضر به برخی از این آثار و نشانه‌ها از نگاه قرآن اشاره شده است.

نشانه‌ها و آثار نماز در قرآن

منصور حسینی

آثار و نشانه‌های نماز

نماز نشانه نیاز خدا به انسان نیست؛ زیرا خدا بصراحت بیان می‌کند که هدف از تکلیف عبادی نماز بلکه حتی دیگر تکلیف، رساندن انسان به مقام تقوایی است که او را در مقام کرامت انسانی قرار می‌دهد و شایسته مقام خلافت می‌کند(طه، آیه ۱۲۲)؛ زیرا مفاد جمله «لاسالک رزقا» در این آیه این است که، ما برای فرمان نماز، نمی‌خواهیم از تو رزق یا چیزی طلب کنیم و نیاز خویش را برآورده سازیم، بلکه می‌خواهیم با نماز خودت بهره مند شوی و به عاقبتی برسی که در سایه تقوا به دست می‌آید، چرا که انجام تکلیف عبادی از جمله نماز موجب تقوای الهی می‌گردد و کرامت انسان بر اساس آن سنجیده می‌شود.(همان؛ حجرات، آیه ۱۲)

نماز مانند هر عمل دیگر باید آثاری داشته باشد و اگر این نشانه‌ها و آثار بروز نکند باید در تحقق حقیقت نماز در شخص و نمازگزاری او شک کرد و او را نمازگزار به مفهوم و معنای قرآنی ندانست. البته هر چه انسان در حقیقت بندگی و نماز بکوشد این آثار و نشانه‌ها همچون ملکات و فضائل اخلاقی، خود را نشان می‌دهد و به وضوح به چشم می‌آید.

البته از نظر قرآن، زمانی تکالیف الهی از سوی بندگان به معنای تمام‌انجام می‌شود که افزون بر اقدام شخص به آن، در مقام مسئولیت اجتماعی توصیه به حق و صبر در قالب فریضه امر به معروف و نهی از منکر، دیگران را نیز بدان «امر» کند و در این امر استقامت متن نوشته‌او در پاسخ به این سؤال است که: چرا اسلام را پذیرفتید؟

من در درون خود احساس نازاری می‌کردم و نمی‌توانستم هیچ فلسفه یا جنبش فلسفی یا سیاسی را بپذیرم. این نکته را هم بگویم که چند سال بعد از مسلمان شدنم، همزمان با سفر امام خمینی(ره) به پاریس، به اتفاق چند تن از دوستانم گروهی را برای سفر به پاریس و دیدار با امام تشکیل دادم، آقا به دلایل کاری موفق نشدم با آنها بروم و با بعد یک رفته موفق به دیدار امام نشدم.

من که به کار طراحی ساختمان (آرشیستک) مشغول بودم؛ با طراحی ساختمان به هندسه آندلسی نیز آشنا شدم. ساختمان «الحجره» در گرانا(قرنطه)، ساختمان «مدینه الزهر» در کوردوبا (قرنطه) و «القصر» (الکازار) در شهر سیویل را مطالعه کردم. از سازمان میراث فرهنگی اسپانیا درخواست کردم تا مدارکی را برای مطالعه طراحی ساختمان در الحمره، مدینه الزهره و القصر در اختیارم قرار دهند، اما این اسناد مראققع نکرد.

از اسپانیا به بروکسل (پایتخت بلژیک) رفتم و در آنجا نیز به کار طراحی ساختمان مشغول شدم. در بروکسل به من «مورو» (مسلمان تحقیرشده) می‌گفتند. اصولاً در اروپا، اسپانیایی‌ها را مورو خطاب می‌کنند. اروپایی‌ها معتقدند که اروپا در کوه‌های «پیرینه» (Pirineo) واقع در جنوب فرانسه و شمال اسپانیا، تمام می‌شود و شبه جزیره ایبریا را که شامل اسپانیا و پرتغال است در بر نمی‌گیرد.

آشنایی با قرآن

من همیشه کتاب‌های قدیمی را می‌خریدم و در تلاش بودم تا به اطلاعات دربارهٔ هنر اسلامی دست پیدا کنم که فراتر از عکس و پوستر و این چیزها باشد. روزی در سال ۱۹۷۴ میلادی از یک کتابفروشی قدیمی در بروکسل از احتمال وجود رسالهٔ دکتری دربارهٔ هنر اسلامی با قواعد و ضوابط طراحی مسلمان شنیدم. آن یک شهرنورد عرب یا مسلمان باشد، سؤال کردم. او گفت که وقت خودم را از دست ندهم؛ زیرا در اروپا هیچ علاقه‌ای نسبت به هنر اسلامی وجود ندارد و افزود: تمام تمدن اسلامی از کتابی به نام قرآن استخراج شده و کلید رمز هنر و علوم اسلامی در همین کتاب است.

معارف

MaarefKayhan@Kayhan.ir

از بشارت‌های الهی(آل عمران، آیه ۳۹؛ نمل، آیه ۱ تا ۳)، بهره‌مندی از مغفرت خدا(مزمّل، آیه ۲۰)، امر دیگران به تقوای الهی(علق، آیه ۱۰ تا ۱۲)، دستیابی به مقام رضایت الهی(مریم، آیه ۵۵)، نیل به مقام قرب (علق، آیه ۱۰ و ۱۹)، تکريم در

از نظر قرآن، نماز عبادتی است که آثار و نشانه‌های آن در دنیا نیز نمایان می‌شود و نه تنها زندگی فردی شخص نمازگزار را تحت تاثیر قرار می‌دهد، بلکه زندگی اجتماعی و رفتاری او را نیز دستخوش تغییرات مثبت می‌کند. پس اگر کسی بخواهد در فضائل اخلاقی به جایی برسد و آنها را ملکات و مقومات اخلاقی و شاکله شخصیتی خویش قرار دهد، باید به نماز به عنوان یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین ابزارهای تزکیه نفس و رشد و تعالی کمالات اخلاقی توجه و اهتمام ورزد.

خسوع(بقره، آیه ۴۵)، تزکیه و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، مصلحان(اعراف، آیه ۱۷۰)، مؤمنان حقیقی(انفال، آیه ۳۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، تکریم و خودسازی(نساء، آیه ۷۷)، آمادگی برای فداکاری و جهاد(همان)، قرارگیری در جرگه ابرار(همان، صادقان(همان، متقین(همان)، محسنان(هود، آیه ۱۱۴ و ۱۱۵؛ لقمان، آیت ۳ و ۴)، فروتنان(حج، آیت ۳۴ و ۳۵)، م